

2025

Forvaltningsplan for Gås

Figur 1 Grågås Kassel, Tyskland foto by Christina & Peter Pexels.com

Stig Alfred Eikeland
Farsund kommune
18.12.2025

Forvaltningsplan for grågås og kanadagås i Farsund kommune

Denne planen er utarbeidet med utgangspunkt i tidligere forvaltningsplan for Lista (2003), dialog med fagmiljøer og landbruksnæringen, samt oppdatert kunnskap om forvaltning av gås. Planen gjelder for både grågås og kanadagås.

Innhold

Forvaltningsplan for Gås.....	0
Ordliste	4
Innledning.....	5
Mål	6
Lokale målsetninger	6
Nasjonale mål:	6
Lowverk og rammer	6
Ordinær jakttid for gås	7
Lokal forskrift om utvidet jakttid i Farsund	7
Eggsamling.....	7
Eggpunktering.....	8
Mulighet for skadefelling og vilkår	8
Vilkår og praksis i Farsund kommune	9
Biologi og bestandssituasjon	10
Grågås (Anser anser).....	10
Bestand:	10
Trek og bruk av Lista:.....	11
Kanadagås (Branta canadensis)	12
Bestand:	12
Trek og bruk av Lista:.....	13
Oppsummering – trek og bestand.....	13

Skader forårsaket av grågås på innmark	13
Typer skader	14
Beiteskader på grasmark:	14
Skader på korn og andre åkervekster:	14
Tråkk- og gjødslingsskader	14
Langtidseffekter:	14
Omfang og konsekvenser	14
Oppsummering.....	14
Økologiske konsekvenser og forvaltningsbehov	15
Sammendrag av NOF-rapporten om grågås på Lista og Jomfruland (2020)	15
Tiltaksplan 2025–2030	16
Bestandsregulerende tiltak innenfor jakttid.	16
Internasjonal forvaltning	16
Presisjon og etikk	16
Effekt på økosystemet	17
Praktiske og sosiale hensyn	17
Grunneiersamarbeid og organisering.....	17
Effektiv gåsejakt	17
Planlegging	17
Opplæring og kunnskapsdeling.	17
Tidlig jaktstart	18
Fordeler med tidlig jaktstart:	18
Mulige uheldige konsekvenser:	18
Vurdering	18
Konklusjon:.....	19
Eggplukking og punktering av egg.....	19
Fordeler	20
Ulemper.....	20
Vurdering og anbefalinger	20

Oppsummert:	21
Skremmetiltak (fugleskremsel, lydkanoner, droner, m.m.)	21
Fordeler:	22
Ulemper:.....	22
Vurdering:	23
Gjerder.....	23
Friområder for gås (tilrettelegging av egne beitearealer)	23
Fordeler:	23
Ulemper:.....	23
Vurdering:	23
Skadefelling.....	23
Fordeler:	23
Ulemper:.....	24
Vurdering:	24
Dialog og kunnskapsformidling	24
Bedre forståelse og samarbeid:.....	24
Informasjon om tiltak og effekter:.....	24
Prioriterte tiltak	24
Organisert jakt og samarbeid mellom grunneiere.....	24
Skadeforebyggende tiltak	25
Overvåking av bestander og skader	25
Informasjon og dialog med berørte parter.....	25
Skadefelling.....	25
Ikke-prioriterte tiltak	25
Tiltaksplan for forvaltning av grågås og kanadagås på Lista.....	26
Tiltak.....	26
Ansvarlig(e)	26
Tidsplan	26
Vurdering opp mot naturmangfoldloven §§ 8–12	26

§ 8 – Kunnskapsgrunnlaget:	26
§ 9 – Føre-var-prinsippet:	26
§ 10 – Økosystemtilnærming og samlet belastning:	27
§ 11 – Kostnadene ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver:	27
§ 12 – Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder:	27
Oppsummering	27
Litteraturliste	28

Ordliste

Begrep	Forklaring
Fellingstillatelse	tillatelse til å felle et dyr
Habitat	leveområde til en art, det området arten foretrekker å oppholde seg i
Hekkende gjess	gås som har reir med egg
Høstjakt	jakt som foregår om høsten. På grågås i Farsund er det i tidsrommet 10.8 – 23.12.
Ikke-hekkende gjess	gås som ikke er tilknyttet reir med egg
Myteperiode/mytende gjess	gås som skifter ut fjærdrakt, fuglene mister flyveevnen i flere uker mens mytingen pågår
Skadefelling	Jakt for å stanse eller forhindre skade. Brukes som virkemiddel for å avhjelpe akutte skadesituasjoner, og ikke som bestandsregulerende tiltak.
Tidligjakt	Jakt som foregår før ordinær høstjakt. Krever godkjenning.

Trekkende gjess

Gås som er på vei til områder andre steder. De kan stoppe for å ta pauser og næringssøk.

Yngeltidsfredning

Alle dyr er fredet i yngletiden, og jakttidene fastsettes ut fra når på året avkommet kan klare seg på egenhånd uten foreldrene.

Innledning

Denne forvaltningsplanen for grågås og kanadagås på Lista (Farsund kommune) bygger på tidligere plan fra 2003 og nyere kunnskap. Planen er oppdatert med dagens kunnskap om bestandsutvikling, lovverk og forvaltningsrammer, og skal være et styringsdokument for lokal forvaltning av gås i perioden 2025–2030.

Målet er å sikre en bærekraftig forvaltning som balanserer hensyn til landbruk, naturmangfold, jakt og friluftsliv. Planen er utarbeidet i samarbeid med lokale grunneiere, jegere, kommunen og relevante fagmiljøer. Ut fra at antallet grågås øker og skadene de forårsaker blir større er det en klar målsetning å redusere bestanden til et bærekraftig nivå. Med bakgrunn i planen søkes det om å videreføre forskrift om tidlig tjaktstart på grågås, Farsund kommune, Agder.

Figur 2 Grågås på Lista, foto: privat

Mål

Lokale målsetninger

Forvaltningen av gjess i Farsund kommune skal sikre økologisk balanse og ivareta naturens resiliens ved å regulere bestanden slik at den ikke fortrenger andre arter eller forringer økosystemets funksjoner. Gjennom kunnskapsbaserte og adaptivt justerte tiltak skal beiteskader reduseres, og antallet overvintrende gjess tilbakeføres til tidligere bærekraftige nivåer.

Tiltakene skal gjennomføres i samarbeid med berørte parter og evalueres fortløpende, i tråd med prinsippene for adaptiv forvaltning og naturmangfoldlovens § 8 om kunnskapsgrunnlaget.

Lokalt skal det jobbes med å innhente kunnskap om bestanden og formidle dette slik at dette kan legges til grunn for en helhetlig forvaltning av bestanden nasjonalt og internasjonalt.

Nasjonale mål:

Grågås skal forvaltes slik at bestanden opprettholder en gunstig bevaringsstatus, men ikke overstiger nivåer som medfører betydelig skade på jordbruk, naturmangfold eller samfunnsinteresser. Forvaltningen skal være adaptiv, kunnskapsbasert og internasjonalt koordinert. (dette finnes ingen entydig definisjon av nasjonal målsetning, ovennevnte er oppsummert med bakgrunn i Meld. St. 35 (2023–2024)) og generell beskrivelse hos Miljødirektoratet.

Lowerk og rammer

Forvaltning av gjess i Norge skjer etter nasjonale og internasjonale bestemmelser. De viktigste lovene er naturmangfoldloven, viltloven, dyrevelferdsloven og matloven, samt tilhørende forskrifter.

Nasjonale målsetninger om å ta vare på biologisk mangfold og forvaltningen av den enkelte art, gjennom naturmangfoldloven samt utøvelsen av jakt i medhold av viltloven, utgjør hovedelementene i den nasjonale gåseforvaltningen.

Internasjonalt er AEWA (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) og EGMP (European Goose Management Platform) sentrale rammeverk for forvaltning av gåsebestander.

Ordinær jakttid for gås

Den ordinære jakttiden for grågås i Norge er fra **10. august til 23. desember**. Dette gjelder for hele landet, med noen lokale unntak og tilpasninger. For jakt på kanadagås gjelder tilsvarende jakttider, men det kan åpnes for utvidet jakt i enkelte områder.

Figure 3 jakt på grågås – pixbay (CC0)

Lokal forskrift om utvidet jakttid i Farsund

I Farsund kommune er det vedtatt lokal forskrift om **utvidet jakttid på grågås**. Dette innebærer at jakten kan starte allerede **21. juli**, altså 20 dager før ordinær jaktstart. I perioden frem til 10. august kan det kun jakes i tidsrommet fra kl. 04.00 til kl. 10.00. Det kan kun jakes flyvende fugl over aktivt drevne innmarksarealer i dette tidsrommet. Formålet med utvidet jakttid er å begrense skadeomfanget på dyrket mark og holde bestanden under kontroll.

Eggsamling

I Forskrift om jakt- og fangsttider er det i § 6 fastsatt at det kan sankes egg fra grågås frem til og med 15. april, og fra kanadagås og stripegås fram til og med 1. juli. Retten til å sanke egg tilhører grunneieren. Statsforvalteren kan videre gi tillatelse til sanking av grågåsegg utover 15. april hvor dette inngår i en forvaltningsplan.

Figure 4 Grågåsreir med heile ni egg som Stavanger kommune fann under ei kartlegging i øyane i fjor. Sannsynleg er det her to hogjess som har lagt egg i det same reiret. Ei grågås legg vanlegvis fire til seks egg. Foto: Ann Kristin Kro

Eggpunktering

Det kan gis tillatelse til å utføre eggpunktering ut fra § 3-11 i Viltforskriften. I utgangspunktet ønsker forvaltningen at regulering av gåsebestanden skal være høstningsbasert, men kan gi tillatelse til eggpunktering der gjess er en stor utfordring for blant annet landbruk og der hvor det ikke er mulig å forvalte bestanden gjennom tiltak som jakt.

Mulighet for skadefelling og vilkår

Skadefelling av gås kan tillates utenom ordinær jakttid dersom det dokumenteres **vesentlig skade på avling, innmark eller annen eiendom**. For å få tillatelse til skadefelling må følgende vilkår være oppfylt jf. viltforskriften § 3-3 (gjelder alle skadefellingsvedtak) stiller fem kumulative krav:

- «a. Skaden er eller kan bli av vesentlig økonomisk betydning.
- b. Skadeforebyggende tiltak er i rimelig utstrekning forsøkt, vurdert ut fra hvilke verdier som skal beskyttes og kostnadene ved alternative tiltak.
- c. Uttaket rettes mot skadegjørende individ.

d. *Uttaket er egnet til å stanse eller vesentlig begrense skadesituasjonen.*

e. *Uttaket ikke truer bestandens overlevelse.*

Dersom mordyr avlives i yngletiden, skal avkommet om mulig også avlives.»

Skadefelling av grågåas kan tillates etter beslutning fra kommunen unntatt i de kommuner som frem til 1. januar 2020 tilhørte Finnmark fylke.

Skadefelling skal alltid være siste utvei, og det må dokumenteres at andre tiltak ikke har vært tilstrekkelige. Det gis normal tillatelse til skadefelling for å stanse eller avverge skade i et begrenset tidsrom og antall individer.

Vilkår og praksis i Farsund kommune

I Farsund kommune har det vært tildelt tillatelser til skadefelling av grågåas. Dette skyldes at det stadig er et stort og økende problem med skader på innmark, spesielt i forbindelse med beiteskader og tap av avling. Situasjonen gjør at vilkårene for skadefelling ofte er til stede, og kommunen følger opp med nødvendige tillatelser for å beskytte landbruksinteressene. Selv om kommunen strengt kontrollerer at vilkår for tillatelse er til stede har det frem til nå vært nødvendig å gi tillatelse med vilkår som gjør skadefelling mest mulig virkningsfull med minst mulig konsekvenser for naturmangfold og dyrevelferd.

Forvaltningsplanen legger opp til at man i størst mulig grad gjør tiltak for å unngå skader ved tiltak innen jakttid mm., slik at man kan redusere behovet for skadefelling.

Biologi og bestandssituasjon

Grågås (*Anser anser*) og kanadagås (*Branta canadensis*) er de to viktigste gåseartene på Lista. Grågåsa er en naturlig del av norsk fauna, mens kanadagåsa er en innført art.

Grågås (*Anser anser*)

Figure 5 Grågås (*Anser anser*), Kilde Store Norske Leksikon, Av Albert Beukhof/Shutterstock.

Grågåsa er en stor, naturlig hjemmehørende gåseart i Norge. Den hekker i våtmarksområder, på holmer og ved innsjøer, og er særlig knyttet til kystnære områder. Hekkesesongen starter tidlig på våren, og reirene plasseres ofte godt skjult i siv eller på små øyer. Grågåsa legger vanligvis 4–6 egg, og ungene er flygedyktige etter ca. 2–2,5 måneder.

Bestand:

Den nordvest-/sørvesteuropeiske bestanden av grågås, som inkluderer den norske hekkebestanden, er estimert til ca. 960 000 individer (Fox mfl. 2018).

Lokale tellinger i sjøfuglreservater i Agder viser en økning fra 5–10 hekkende par på 1990-tallet til 80–100 par i 2019. Den totale hekkebestanden i Vest-Agder er estimert til 200–300 par.

Grågåsa har hatt en kraftig økning i Norge de siste 30 årene. Hekkebestanden er nå anslått til rundt 20 000 par, og på høsten kan det være over 100 000 individer i landet. Dette er en følge av fredningstiltak i Europa på 1960–70-tallet, som har gitt økt overlevelse og rekruttering. Bestanden har økt både i antall hekkende par og i antall ikke-hekkende (unge og voksne) fugler som bruker Norge som beite- og rasteområde.

År	Estimert hekkebestand (par)
1990	7 000–10 000
2010	15 000–18 000
2017	20 000–25 500
2025*	22 000–27 000 (anslag)

I Agder og på Lista er det både en lokal hekkebestand og store mengder trekkende gjessene vår og høst. Lista er kjent som et av de viktigste rasteområdene for grågås i Sør-Norge, både under vår- og høsttrekk.

Store flokker (ofte flere hundre individer) raster og beiter på jordene, og området har både hekkende og trekkende grågjess.

Lokale tellinger viser at antallet grågjess på Lista har økt i takt med den nasjonale utviklingen, og området har betydelige utfordringer med beiteskader på jordbruksarealer.

Det er rapportert om både økende antall hekkende par og økende antall ikke-hekkende (unge og voksne) fugler som bruker Lista som beite- og rasteplass.

Trekk og bruk av Lista:

Grågåsa er en utpreget trekkfugl. Om våren ankommer store flokker Lista fra overvintringsområder i Vest-Europa (Nederland, Tyskland, Spania), og bruker området som rasteplass og beite før de fortsetter nordover. Mange grågjess hekker også på Lista. Etter hekkingen samles gjessene i større flokker for myting (fjærskifte), og fra august starter høsttrekket sørover. Lista er da en av de viktigste rasteplassene i Sør-Norge, med flokker på flere hundre individer som beiter på jordene før de trekker videre. Trekket har blitt tidligere de siste årene, trolig på grunn

av klimaendringer og jakttrykk. Økte temperaturer medfører at gåsa kommer til Lista tidligere på våren. Etter at tidligere jakt på høsten ble innført har gåsa begynt å trekke tidligere sørover på høsten. Det ser også ut til at det er mer gjess som overvintrer på Lista nå enn før.

Kanadagås (*Branta canadensis*)

Kanadagåsa er en stor gåseart opprinnelig fra Nord-Amerika, men ble innført til Norge på 1900-tallet. Den er nå etablert som hekkefugl i store deler av Sør-Norge, inkludert Agder og Lista. Kanadagåsa er større enn grågåsa, med karakteristisk svart hals og hvit kinnfleck.

Figure 6 Kanadagås, *Branta canadensis*, i England, Kilde Store Norske Leksikon Av Erni/Shutterstock.

Bestand:

Den norske hekkebestanden ble i 2015 anslått til 2000–4000 par, men utviklingen er usikker. Arten har økt i utbredelse, men lokale bestander kan variere fra år til år. Kanadagåsa regnes som en fremmed art og står på Artsdatabankens risikoliste, men har relativt liten økologisk effekt sammenlignet med andre fremmede arter. Likevel kan kanadagås ha stor lokal negativ effekt der den velger å slå seg ned.

Trekk og bruk av Lista:

Kanadagåsa har et mer variert trekkmonster enn grågåsa. Mange av de som hekker på Lista er stedegne og blir i området gjennom hele sommeren. Etter hekkingen samles de i flokker for myting, ofte i nærheten av vann. På høsten trekker noen kanadagjess sørover, men mange blir igjen og overvintrer på Lista og Sørlandet, spesielt i milde vintre. Arten bruker de samme beiteområdene som grågåsa, og kan forårsake tilsvarende beiteskader.

Grågåsa ankommer Lista tidligere enn før. Data fra fuglestasjonen viser at vårtrekket har blitt 14,7 dager tidligere og høsttrekket 14,3 dager tidligere i perioden 1990–2019.

Gjennomsnittlig mediandato for høsttrekk ved Lista er 14. august, men har forskjøvet seg fra 21. til 7. august i løpet av 30 år. Tidligere jaktstart i Norge (fra 21. august til 10. august fra 1997) har trolig bidratt til at grågjess trekker tidligere sørover.

Oppsummering – trekk og bestand

Lista i Farsund kommune er et nøkkelområde for både grågås og kanadagås gjennom hele året – som rasteplass under trekk, beiteområde, hekkeplass og for enkelte også som overvintringsområde. Store flokker kan observeres både vår og høst, og artene har tilpasset seg godt til kulturlandskapet på Lista.

Skader forårsaket av grågås på innmark

Grågåsa (*Anser anser*) kan forårsake betydelige skader på innmarksarealer, særlig i områder med store bestander og intensivt jordbruk. Skadene oppstår hovedsakelig i forbindelse med beiting på gras- og kornarealer, både om våren, sommeren og tidlig høst. Grågjess beiter ofte i store flokker, og deres tilstedeværelse kan føre til omfattende tap av avling og redusert kvalitet på fôr og korn.

Figure 7 grågås på fulldyrket innmark på Lista. Foto privat.

Typer skader

Beiteskader på grasmark: Grågjess beiter intensivt på gras, spesielt i etableringsfasen om våren. Dette kan føre til redusert gjenvekst, dårligere avlingsutbytte og i verste fall behov for nyetablering av eng. Skadene er størst når store flokker oppholder seg på samme areal over lengre tid.

Skader på korn og andre åkervekster: I tillegg til gras beiter grågjess også på spirende korn og andre åkervekster. Dette kan føre til redusert plantebestand, dårligere avling og økonomiske tap for bonden.

Tråkk- og gjødslingsskader: Store flokker med grågjess kan tråkke ned planter og etterlate store mengder ekskrementer. Dette kan forringe fôrkvaliteten, øke risikoen for sykdomsspredning og gjøre innhøstingen vanskeligere.

Langtidseffekter: Gjentatte skader over flere år kan føre til redusert jordstruktur, økt ugrasproblematikk og behov for ekstra innsats og kostnader i driften.

Omfang og konsekvenser

Skadeomfanget varierer fra år til år og mellom ulike områder, men på Lista har det vært rapportert om økende problemer i takt med økende gåsebestander. For mange bønder kan skadene utgjøre et betydelig økonomisk tap, og i enkelte tilfeller kan det være nødvendig å søke om erstatning eller ekstraordinære tiltak som skadefelling.

Oppsummering

Effektiv forvaltning og målrettede tiltak er avgjørende for å redusere skadeomfanget og sikre at innmarksarealene kan brukes til matproduksjon. Samtidig må tiltakene balanseres mot hensynet til naturmangfold og bærekraftig bestandsforvaltning. For å dokumentere skader før det gis tillatelse til skadefelling må det være bevist skader utført av grågås tidligere.

Økologiske konsekvenser og forvaltningsbehov

Endringer i trekkemønster og kortere trekkruiter er dokumentert. Svenske grågjess har i økende grad sluttet å trekke til Spania og overvintrer nå i Tyskland og Nederland, med opptil 2 000 km kortere trekk.

Grågås er blant de artene som gir størst skade på avlinger i Europa, og er derfor inkludert i AEWA sin internasjonale handlingsplan. Den norske bestanden er definert som en egen forvaltningsenhet.

Ut fra den økede bestanden og de skadene dette gjør samtidig som flere individer oppholder seg på Lista gjennom vinteren ser man behov for å intensivere tiltak for å unngå skader i jordbruket. Videre er en for stor bestand uheldig andre mindre livskraftige bestander samt deres leveområde.

Med økende bestand og tidligere trekk, er det viktig å ha god oversikt over når gjessene ankommer og forlater området. Dette gir grunnlag for mer målrettet bruk av skremmetiltak og jakt.

Data fra fuglestasjonene på Lista og Jomfruland gir verdifull innsikt i fenologi og bestandsutvikling, og bør inngå som grunnlag for evaluering av lokale tiltak.

Sammendrag av NOF-rapporten om grågås på Lista og Jomfruland (2020)

Rapporten fra Norsk Ornitologisk Forening (NOF) gir en oppsummering av 30 års systematiske tellinger av grågjess ved Lista og Jomfruland. Den dokumenterer en betydelig økning i bestanden, tidligere trekk både vår og høst, og sporadisk overvintring ved Lista.

Vårtrekket har blitt 14,7 dager tidligere og høsttrekket 14,3 dager tidligere i perioden 1990–2019. Dette skyldes trolig klimaendringer, tidligere hekking og fremskutt jaktstart.

Rapporten viser at Lista er et nøkkelområde for både hekkende, trekkende og overvintrende grågjess, og at området har hatt økende skadeomfang på jordbruksarealer.

Det pekes på behov for koordinert internasjonal forvaltning, og at Norge inngår i AEWA og EGMPs handlingsplaner for grågås.

Rapporten understreker viktigheten av fortsatt overvåking og bruk av data fra fuglestasjonene som grunnlag for lokal forvaltning.

Tiltaksplan 2025–2030

Tiltakene som har vært gjennomført på Lista har i hovedsak vært rettet mot å redusere beiteskader og redusere bestanden. Dette inkluderer skremming, jakt, skadefelling, etablering av friområder og forsøk med ulike skadeforebyggende tiltak.

Ut fra at bestanden av grågås og kanadagås er stor og økende legges det til grunn at bestanden tåler økt beskatning. Dette i tillegg til skader og årlig behov for skadefelling taler for at bestanden bør reduseres.

Tiltaksplanen for kommende periode skal bygge på erfaringer fra tidligere tiltak og oppdatert kunnskap om bestandsutvikling og skadeomfang. Nedenfor vil vi oppsummere hvilke tiltak som har vært utprøvd. For hvert av tiltakene gjøres det konkrete anbefalinger om hvordan tiltakene kan gjennomføres.

Bestandsregulerende tiltak innenfor jakttid.

Utfordring: Bortsett fra den gåsa som overvintrer, oppholder den største delen av bestandene seg bare deler av året i Norge (og Farsund). Reguleringstiltak som jakt eller eggplukking må derfor gjennomføres i et begrenset tidsrom, ofte før fuglene trekker sørover.

Konsekvens: Tiltakene må være svært målrettede og effektive i den korte perioden gjessene er til stede.

Internasjonal forvaltning

Utfordring: Grågåsa trekker mellom flere land (Norge, Danmark, Nederland, Storbritannia m.fl.). Bestanden påvirkes av forvaltningstiltak i alle disse landene.

Konsekvens: Lokale tiltak kan ha begrenset effekt hvis ikke de koordineres internasjonalt. For eksempel kan økt jakt i Norge kompenseres av lavere jakttrykk i andre land.

Presisjon og etikk

Utfordring: Det er vanskelig å målrette tiltak mot "riktige" individer eller flokker, spesielt fordi trekkende fugler kan komme fra ulike bestander.

Konsekvens: Risiko for å påvirke bestander ulikt, og for å ramme sårbare eller truede delbestander.

Effekt på økosystemet

Utfordring: Grågås spiller en rolle i økosystemet, blant annet som beitebruker og byttedyr. Regulering kan påvirke andre arter og naturtyper.

Konsekvens: Tiltak må vurderes opp mot økologiske konsekvenser, ikke bare landbruksinteresser. Slik situasjonen er nå er det likevel klart at bestanden er så høy at det å redusere denne også vil ha positive økologiske effekter på andre økosystemer.

Praktiske og sosiale hensyn

Utfordring: Jakt og andre tiltak kan være kontroversielle, og krever samarbeid mellom grunneiere, jegere, myndigheter og interessegrupper.

Konsekvens: Tiltak må forankres lokalt og nasjonalt, og det må tas hensyn til både næringsinteresser og naturvern.

Grunneiersamarbeid og organisering

Bondelaget anbefaler at grunneiere organiserer seg i jaktlag eller samarbeidsgrupper. Dette gir større sammenhengende jaktområder, bedre koordinering og mulighet for å styre jakta slik at den blir mer effektiv. God organisering gjør det lettere å fordele jakttrykket og unngå at gåsa blir jaget ut av et område og inn i et annet der man heller ikke ønsker skader.

Effektiv gåsejakt krever erfarne og spesialiserte jegere, samt riktig utstyr og god planlegging. Ved å prioritere erfarne jegere og god opplæring samt sørge for at de har tilgang til store nok områder, øker sjansen for høyere avskyting og mindre skadeskyting.

Planlegging av jakta i forkant, gjerne med felles regler for når og hvor det skal jaktes, er avgjørende. Dialog mellom grunneiere og jegere bidrar til at jakta blir mer målrettet og at konflikter unngås.

Opplæring og kunnskapsdeling. Man anbefaler kurs og opplæring for både grunneiere og jegere, slik at jakta blir trygg, human og effektiv. Dette inkluderer artskunnskap, sikkerhet og bruk av utstyr.

Tidlig jaktstart

Fordeler med tidlig jaktstart:

Større mulighet for å regulere bestanden: Tidlig jaktstart gir jegerne et lengre tidsrom til å jakte, noe som øker sjansen for å ta ut flere gjess og dermed bidra til å holde bestanden på et bærekraftig nivå.

Redusert behov for skadefelling: Når flere gjess kan tas ut under ordinær jakt, blir det mindre behov for ekstraordinære tiltak som skadefelling, som ofte er mer ressurskrevende og kan skape konflikter.

Bedre mulighet til å beskutte trekkfugl: Mange grågjess trekker tidlig på høsten. Med tidlig jaktstart får jegerne mulighet til å beskutte både lokale og trekkende fugler, noe som gir bedre effekt på den totale bestanden.

Bedre tilpasning til lokale forhold: I områder som Farsund, hvor grågås forårsaker betydelige beiteskader, gir tidlig jaktstart et viktig verktøy for å redusere konflikter mellom landbruk og vilt.

Mulige uheldige konsekvenser:

Forstyrrelse av andre arter: Tidlig jakt kan forstyrre andre fuglearter som fortsatt har unger eller er i ferd med å trekke.

Etiske utfordringer: Det kan være risiko for å skyte fugler som fortsatt har unger, eller for å forstyrre hekkende fugler dersom jakten starter for tidlig.

Opplevelseskvalitet: For noen jegere og friluftsfolk kan tidlig jaktstart oppleves som negativt, fordi det kan kollidere med andre aktiviteter i naturen på sensommeren.

Vurdering

Selv om det finnes noen uheldige konsekvenser, viser erfaringene fra Farsund og andre områder at fordelene med tidlig jaktstart veier tyngst. Ordningen gir en mer effektiv og målrettet regulering av bestanden, reduserer behovet for skadefelling, og gir bedre mulighet til å beskutte trekkende fugler. Store etablerte verneområder innen kommunen gjør at andre arter som måtte bli forstyrret av jakten har store friområder. Med god informasjon til jegere og klare retningslinjer for etisk jakt, kan de fleste negative konsekvensene håndteres.

Konklusjon:

Tidlig jaktstart på grågås bør videreføres, særlig i områder med store bestander og betydelige konflikter med jordbruket. Dette gir best effekt både for forvaltning og for å redusere skader på dyrket mark. Erfaringer fra fuglestasjonene på Lista viser at tidlig jaktstart samsvarer med tidspunkt for høsttrekk.

Følgende forskrift, FOR-2008-07-09-857, søkes videreført:

«§ 1.

Det åpnes for jaktstart på grågås i Farsund kommune 1. august. Fra og med 10. august gjelder de ordinære jakttidene.

§ 2.

Den tidlige jaktstarten har ingen betydning for det generelle unntaket som gjelder for den frie jakten på hav og fjord fra svenskegrensen til og med Vest-Agder. Denne jakta vil som før starte 10. september.

§ 3.

I perioden fram til ordinær jaktstart 10. august kan det kun jakes i tidsrommet fra kl. 04.00 til kl. 11.00.

§ 4.

Denne forskriften trer i kraft 1. august 2008 og varer til og med 9. august 2011»

Eggplukking og punktering av egg

I hele landet, inkludert Farsund, er det tillatt å sanke (plukke eller punktere) egg fra grågås frem til og med 15. april. Dersom det foreligger en godkjent lokal forvaltningsplan for grågås, kan Statsforvalteren i Agder gi tillatelse til sanking utover denne datoen. Dette er hjemlet i Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktsesongene fra og med 1. april 2022 til og med 31. mars 2028, § 6.

Stripegås og kanadagås:

For stripegås og kanadagås kan egg sankes til og med 1. juli.

Hvem kan utføre tiltaket:

Det er grunneier eller andre med grunneiers tillatelse som har rett til å sanke eller punktere egg. All aktivitet må skje i tråd med forskriftene, og eventuelle utvidelser må godkjennes av Statsforvalteren i Agder.

Fordeler**Effektiv bestandsregulering:**

Eggpunktering og eggplukking kan redusere antall unger som klekkes, og dermed bidra til å holde bestanden på et nivå som gir mindre skade på jordbruk og grøntområder.

Lite inngripende:

Metoden er mer skånsom enn skadefelling i hekkesesongen, og oppleves ofte som mindre kontroversiell.

Lærerik aktivitet:

Involvering av skoleelever eller lag/foreninger kan gi økt kunnskap om naturforvaltning, arts kunnskap og bærekraftig bruk av naturressurser.

Ulemper**Krever systematikk:**

For å ha effekt må tiltaket gjennomføres systematisk over flere år og dekke et stort nok område. Hvis bare noen få reir punkteres, kan effekten bli liten.

Kan oppleves som inngripende:

Noen kan reagere negativt på å fjerne eller ødelegge egg, spesielt hvis det ikke er god informasjon om hvorfor tiltaket gjennomføres.

Risikofaktorer:

Det må tas hensyn til smittevern og hygiene, spesielt hvis barn eller unge deltar. Eggene kan bære bakterier, og det er viktig med god håndvask etterpå.

Vurdering og anbefalinger

Tiltaket anbefales der det er store bestander og betydelige skader, særlig for kanadagås og stripegås, men også for grågås der det er åpnet for det i lokale forskrifter.

Samarbeid og informasjon er avgjørende. Involvering av skoleklasser eller lag bør alltid skje i samarbeid med grunneier og under ledelse av voksne med kunnskap om både regelverk og dyrevelferd.

God planlegging:

Det bør lages en plan for hvilke områder som skal dekkes, hvem som har ansvar, og hvordan tiltaket skal dokumenteres.

Opplæring:

Før aktiviteten bør det gis opplæring i hvorfor tiltaket gjøres, hvordan det gjennomføres på en dyrevelferdsmessig god måte, og hvilke regler som gjelder.

Oppsummert:

Eggplukking og eggpunktering er lovlige og anbefalte tiltak for å redusere lokale bestander av grågås i Farsund kommune, forutsatt at det skjer i tråd med Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun (§ 6). Aktiviteten kan egne seg for skoleklasser eller lag, men krever god planlegging, samarbeid med grunneier og tydelig informasjon om hensikt og gjennomføring.

Skremmetiltak (fugleskremsel, lydkanoner, droner, m.m.)

Laser kan brukes for å skremme gjess vekk fra innmark. Metoden krever opplæring og må brukes riktig for å være effektiv og for å unngå skade på andre arter. Effekten er best når laseren brukes systematisk og over tid.

Fugleskremser og forstyrrelser: Forskjellige typer fugleskremser, som bevegelige figurer, lydskremmere eller blinkende lys, kan ha en viss effekt, spesielt hvis de kombineres og flyttes jevnlig. Gjess venner seg raskt til faste skremmemidler, så variasjon og flytting er viktig.

Skremmeskudd og aktiv jaging: Skremmeskudd (uten å sikte på fuglene) og aktiv jaging med for eksempel hund eller kjøretøy kan ha en kortvarig effekt, men gjessene vender ofte raskt tilbake. Dette tiltaket er mest effektivt i kombinasjon med andre metoder.

Fordeler:

Skremmetiltak kan gi umiddelbar effekt og redusere beiteskader på utsatte arealer, særlig i perioder med høy risiko. De kan brukes fleksibelt og tilpasses lokale forhold. Skremming regnes som et lite inngripende tiltak uten særlige negative konsekvenser.

Ulemper:

Effekten avtar raskt hvis tiltakene ikke varieres og flyttes jevnlig. Gjessene venner seg fort til faste skremmetiltak, og tiltakene kan være arbeidskrevende og kostbare over tid. Lydkanoner og lignende kan også forstyrre naboer og annet dyreliv.

Vurdering:

Skremmetiltak kan være nyttige som en del av en verktøykasse, men gir sjelden varig effekt alene. Dersom disse brukes i kombinasjon med eksempelvis skadefelling vil summen av disse medføre en større effekt.

Gjerder

Gjerder kan hindre at gjess med unger kommer inn på dyrket mark, men er kun aktuelt i spesielle situasjoner, for eksempel der gjessene trekker fra vann til beite.

Friområder for gås (tilrettelegging av egne beitearealer)

Fordeler:

Ved å tilrettelegge egne områder der gjessene får beite uforstyrret, kan man styre dem bort fra de mest sårbare jordbruksarealene. Dette kan redusere konfliktnivået og gi bedre forutsigbarhet for bøndene. Gjessene får være i fred på areal de ikke blir jaktet på.

Ulemper:

Tiltaket krever areal og kan føre til tap av produksjonsjord. Det er ikke alltid sikkert at gjessene holder seg til de tilrettelagte områdene, og tiltaket kan være vanskelig å gjennomføre i praksis uten økonomisk støtte. Gjessene vil helst holde seg på areal med dyrkede vekster de foretrekker å beite på.

Vurdering:

Friområder kan fungere godt i kombinasjon med andre tiltak, særlig der det skremmes og skadefelles på flere areal samtidig. I Farsund danner verneområdene en randsone rundt de dyrkede arealene, på denne måten gir dette et godt naturlig areal for fuglene der de kan være i fred.

Skadefelling

Fordeler:

Skadefelling gir mulighet til å ta ut gjess utenom ordinær jakttid når skadene er akutte. Dette kan være avgjørende for bønder som opplever store tap på kort tid, og gir fleksibilitet i forvaltningen. Fellingen rettes kun mot skadegjørende individer og etter at andre tiltak er utprøvd.

Ulemper:

Skadefelling er ressurskrevende, krever søknad og dokumentasjon, og kan skape konflikter med naturverninteresser. Det er kun et nødtiltak, og har liten effekt på den totale bestanden hvis det ikke kombineres med andre tiltak.

Vurdering:

Skadefelling bør kun brukes der andre tiltak ikke har tilstrekkelig effekt, og som et supplement til ordinær jakt. Skadefelling bør reduseres til et minimum da man bør forsøke å redusere bestanden slik at skadefelling ikke blir nødvendig i så stor utstrekning som i dag.

Dialog og kunnskapsformidling

Bedre forståelse og samarbeid:

Åpen dialog mellom grunneiere, jegere, forvaltning, forskere og andre berørte parter gir økt forståelse for både utfordringer og muligheter. Når alle involverte får innsikt i hverandres behov og erfaringer, blir det lettere å finne løsninger som både reduserer skader og ivaretar naturmangfoldet.

Informasjon om tiltak og effekter:

Kunnskapsformidling om hvilke tiltak som finnes, hvordan de virker, og hvorfor de gjennomføres, bidrar til større aksept og bedre gjennomføring. For eksempel kan informasjon til lokalsamfunn, skoler og lag om hvorfor eggpunktering eller jakt organiseres på en bestemt måte, redusere konflikter og øke deltakelsen.

Prioriterte tiltak

Organisert jakt og samarbeid mellom grunneiere

Etablere jaktlag eller samarbeidsgrupper for å koordinere jakta og fordele jakttrykket. Prioritere erfarne jegere og god opplæring. Felles planlegging og regler for jakt. Det har vist seg å ha god effekt å gjennomføre samtidig skremming samt skadefelling av enkelte individer for å jage gåsa fra større jordbruksareal.

Skadeforebyggende tiltak

Bruke skremmetiltak (fugleskremser, lydkanoner, laser, aktiv jaging) i kombinasjon og med variasjon.

Sette opp gjerder der det er hensiktsmessig for å hindre gjess med unger i å komme inn på dyrket mark.

Tilrettelegge friområder der gjessene kan beite uforstyrret, for å styre dem bort fra sårbare jordbruksarealer.

Overvåking av bestander og skader

Gjennomføre jevnlige tellinger av gåsebestanden og registrere skadeomfang på jordbruksarealer.

Bruke overvåkingsdata til å tilpasse forvaltningen og sikre mot overbeskatning. Dette må holdes opp og vurderes mot opplevd skadeomfang.

Informasjon og dialog med berørte parter

Aktiv kunnskapsformidling til grunneiere, jegere, lokalsamfunn og skoler om tiltak, effekter og hensikt.

Legge til rette for dialog mellom alle involverte for å sikre forankring og redusere konflikter.

Skadefelling

Brukes kun der andre tiltak ikke har tilstrekkelig effekt, og som et supplement til ordinær jakt.

Skal rettes mot skadegjørende individer og etter at skadeforebyggende tiltak er forsøkt. Man ser en større effekt av andre tiltak dersom skadefelling utføres sammen med skremming.

Ikke-prioriterte tiltak

Eggpunktering og eggsanking (kun ved behov og etter godkjenning fra Statsforvalteren)

Erstatningstiltak (kun dersom det blir aktuelt og det skulle finnes midler)

Tiltaksplan for forvaltning av grågås og kanadagås på Lista

Tiltak	Ansvarlig(e)	Tidsplan
Organisert jakt og samarbeid mellom grunneiere	Grunneiere, jaktlag, kommunen	Årlig, før og under jaktseason
Skadeforebyggende tiltak (skremming, gjerder, friområder)	Grunneiere, bønder.	Løpende, spesielt vår og sommer
Overvåking av bestander og skader	Kommunen, grunneiere, jegere	Årlig, rapportering vår/høst
Informasjon og dialog med berørte parter	Kommunen, grunneiere, jegerlag	Løpende, med årlige møter
Skadefelling (etter andre tiltak)	Kommunen (tillatelse), grunneiere, jegere	Ved behov, etter dokumentert skade
Oppfølging av internasjonal forvaltning	Kommunen	Følge med og om mulig gi innspill til regional forvaltning med bakgrunn i forvaltningsplan som videreformidles.

Vurdering opp mot naturmangfoldloven §§ 8–12

Forvaltningsplanen for grågås og kanadagås på Lista er vurdert opp mot de relevante prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12:

§ 8 – Kunnskapsgrunnlaget:

Planen bygger på oppdatert og dokumentert kunnskap om bestand, trekkmonster og skadeomfang, blant annet fra NOF-rapporten (2020) og lokale tellinger. Det er lagt vekt på å bruke best tilgjengelig kunnskap som grunnlag for tiltak.

§ 9 – Føre-var-prinsippet:

Planen tar høyde for usikkerhet knyttet til bestandsutvikling og økologiske konsekvenser. Det foreslås tiltak som kan justeres adaptivt, og det legges opp til overvåking og evaluering underveis.

§ 10 – Økosystemtilnærming og samlet belastning:

Planen vurderer grågåsas påvirkning på økosystemet, inkludert fortrenging av andre arter og endringer i vegetasjon og næringsbalanse. Tiltakene er utformet for å redusere samlet belastning på jordbruk og naturmangfold.

§ 11 – Kostnadene ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver:

Tiltakene som foreslås, som jakt, skremming og eggpunktering, er rettet mot å redusere skadeomfanget og dermed kostnader for landbruket. Planen legger opp til at tiltak gjennomføres av grunneiere og kommunen i samarbeid.

§ 12 – Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder:

Planen anbefaler bruk av skånsomme og målrettede metoder som skremming, tidlig jaktstart og eggpunktering, og fraråder skadefelling som førstevalg. Det legges vekt på etisk jakt og opplæring.

Oppsummering

Forvaltningsplanen for grågås og kanadagås på Lista (Farsund kommune) 2025–2030 har som hovedmål å sikre en bærekraftig forvaltning av gåsebestandene, redusere beiteskader på jordbruket og ivareta naturmangfoldet. Planen bygger på oppdatert kunnskap, lokale erfaringer og dialog mellom grunneiere, jegere, kommunen og fagmiljøer.

Bestandene av både grågås og kanadagås har økt betydelig de siste tiårene, noe som har ført til økte konflikter med landbruket. Lista er et nøkkelområde for både hekkende, trekkende og overvintrende gress. Planen legger vekt på målrettede tiltak som organisert jakt, skadeforebygging (skremming, gjerder, friområder), overvåking av bestander og skader, samt aktiv informasjon og dialog med berørte parter. Skadefelling skal kun benyttes der andre tiltak ikke har tilstrekkelig effekt.

Planen er også i tråd med internasjonale mål under AEWA og EGMP, som vektlegger koordinert bestandsregulering og skadebegrensning.

Tiltakene skal evalueres og justeres underveis, og overvåkning av både bestander og skadeomfang skal sikre at forvaltningen er kunnskapsbasert og tilpasset lokale forhold. Planen understreker betydningen av samarbeid, god planlegging og opplæring for å oppnå en effektiv og akseptert forvaltning.

Det anbefales å fortsette tidlig jaktstart fra 1. august. slik forskriften - FOR-2008-07-09-857 åpner for i Farsund kommune.

Planen er vurdert å kunne forsvares ut fra prinsippene i naturmangfoldloven.

Litteraturliste

BirdLife Norge. (u.å.). Informasjon om gåseforvaltning. Hentet fra <https://www.birdlife.no/>

Direktoratet for naturforvaltning. (1996). Handlingsplan for forvaltning av gjess (DN-rapport 1996-2). Trondheim: DN.

EGMP – European Goose Management Platform. (u.å.). European Goose Management Platform. Hentet fra <https://egmp.aewa.info/>

Norges Bondelag. (u.å.). Gåseforvaltning og landbruk. Hentet fra <https://www.bondelaget.no/>

NINA – Norsk institutt for naturforskning. (flere år). Rapporter om gås. Hentet fra <https://www.nina.no/>

Statsforvalteren i Agder. (u.å.). Forvaltning av gås i Agder. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/agder/>

AEWA – Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds. (u.å.). AEWA-hjemmeside. Hentet fra <https://www.unep-aewa.org/>

Shimmings, P., Røer, J. E., López, A., & Nordsteien, O. (2020). Grågås på Lista og Jomfruland – En oppsummering av 30 års telldata (NOF-Rapport 2020-2). Norsk Ornitologisk Forening.

Tidligere forvaltningsplaner for Lista og Fredrikstad. (u.å.). Kommunale dokumenter.

Farsund kommune. (u.å.). Lokale tellinger og rapporter. (Upubliserte data fra kommunen og lokale aktører).